

ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI
TÜRKÇE A DERSİ UZUN TEZİ

**Aylaklar Romanında Bireylerin Değişen Toplum Düzenine Uyum
Sağlayamama Sorunu**

Sözcük Sayısı: 3850

Ders: Türkçe A, Kategori 1

Araştırma Sorusu: Melih Cevdet Anday'ın "Aylaklar" adlı romanında bireylerin değişen toplum düzenine uyum sağlayamama sorunu nasıl ele alınmıştır?"

İçindekiler

GİRİŞ	2
1.Modernleşmenin Bireylerin Yaşamına Yansıması	4
1.1 Değişen Toplum Düzenine Uyum Sağlayamamada Kadın-Erkek İlişkilerinin Etkisi	4
1.2 Değişen Toplum Düzenine Uyum Sağlayamamada Ailenin Etkisi.....	8
1.3 Değişen Toplum Düzenine Uyum Sağlayamamada Sistemin Etkisi.....	11
SONUÇ.....	15
KAYNAKÇA.....	17

GİRİŞ

Dünya içinde toplumlar ve toplum düzenleri her zaman değişen ve dönüşen bir yapıya sahip olmuşlardır. Rejimler değişmiş ve yıkılmış ve bu sistemlerin oluşturduğu toplumlar içinde yaşayan bireyler de buna uyum sağlamaya çabalamışlardır. 2.Meşrutiyet'e geçiş süresi ve Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılması da bu değişen sistem ve toplum düzenlerinin bir örneğidir. Melih Cevdet Anday'ın *Aylaklar* romanında da Meşrutiyet'ten sonraki toplumsal dönüşüm süreci anlatılmaktadır. Roman, Sultan 2. Abdülhamit'in eczacıbaşısı olan Şükrü Paşa'nın Erenköy'deki konağında yaşayan bir aile üzerinden anlatılmaktadır. Bu konak sakinlerinin 2. Meşrutiyet ile beraber zengin, mirasyedi yaşam tarzları darbe alır ve roman o andan itibaren konağın ve konak sakinlerinin çöküşünü ele alır. Şükrü Paşa'nın kızı Leman Hanım, eski gelenek ve göreneklerinden vazgeçemeyen, 'Paşa' ve 'Paşa kızı' ünvanlarına bağlı kalmış bir karakterdir. Torunu Muammer, anneanesi, dedesi ve hasta babası tarafından büyütülmüş, içine kapanık ve dış çevreyle bağlantısı olmayan, mesleği olan avukatlığı bile yapmayan bir karakterdir. Eşi Davut Bey, kendi hayal dünyasında yaşamakta ve hayatını kendi hayallerine göre şekillendirmeye çalışmaktadır. Kızı Mürşide, kendini konağa kapamış, yaşadıkları yüzünden kendini içkiye vermiş ve hayatını annesini mutlu etmek için ailesinin tarihini öğrenmeye ve anlatmaya adanmış bir karakterdir. Roman içindeki karakterler buldukları dönemde durup kalmış ve çevrede olan yeniliklere karşı bir tepki mekanizması geliştirmişlerdir. Bu tepki mekanizmaları onların değişen toplum düzenine uyum sağlama yönündeki adımlarıdır.

Romandaki figürler yaşadıkları olaylar ve geliştirdikleri tepkilerle değişen toplum düzenine uyum sağlayamayıp kendilerine ve çevrelerine yabancılaşmışlardır. Bu yeni oluşan toplumsal düzende bireyler içlerine kapanmış, sistemin içinde var olamamış bu da onlarda bezginlik yarattığı için aylaklaşmaya başlamışlardır. Romana adını veren bu aylaklık süreci, değişen toplum düzeninde bireylerin uyum sağlayamama sorunu ile kendini göstermiştir. Bu

düzende kendilerini ayakta tutmaya çalışan roman karakterleri kaçıışı içkide bulmuş, içkiye sığınmışlardır. İçe kapanma ve içkinin artışı onların aylaklığını arttırmış, toplumdan uzaklaşmalarına ve toplumla bağlarını kesmelerine neden olmuştur. Bu durum roman figürlerinin değişen toplum düzenine karşı kendilerini koruma ve ifade etme biçimleridir.

Roman karakterlerin bu durumu modernleşmenin bireylerin yaşamına yansması üst başlığı üzerinden ikili ilişkilerin, ailenin ve sistemin üzerindeki etkileri bağlamında incelenecektir. Roman boyunca ikili ilişkilerde kadının ezilmesi durumuyla ortaya çıkan ve kadınları toplumdan uzaklaştırarak uyum sağlayamamalarına sebep olan bu durum bu tezde kadın-erkek ilişkilerinde kadın ve erkek rolleri üzerinden ele alınacak ve erkek egemen sistemde ayakta kalmaya çalışan kadınları inceleyecektir. Aynı zamanda bu erkek egemen sistemin ve erkek ve kadının ilişkilerdeki rollerinin bireylerin toplum düzenine uyum sağlayamamalarına neden olan etkileri ele alınacaktır.

Ailenin roman boyunca bireylere olan etkisi de bu tezde aile kurumuna bağlılık ve gelenekler açısından ele alınacaktır. Roman boyunca Şükrü Paşa Konağı sakinleri ve Şükrü Paşa Konağı üzerinden verilen aile vurgusu ve ailenin bireyin karakteri üzerindeki etkisi, bu durumun bireyin değişen toplum düzenine uyum sağlayamamasına olan etkileri ve nedenleri üzerinden incelenecektir.

Roman boyunca üzerinde durulan sistem eleştirisi de bu tezde mirasyedi yaşam tarzı ve hazıkonmuş kurulu düzen üzerinden aktarılacaktır. Romanda ömrü boyunca hiç çalışmamış roman sakinlerinin mirasyedi hayat tarzı anlatılmaktadır. Bu tarzın bireyler üzerindeki etkileri, yaşamlarını nasıl değiştirdiği, toplum düzenine uyum sağlayamama yönündeki etkileri ve nedenleri biçiminde bu tezde ele alınacaktır. Sistem olarak aktarılan durum aslında bireylerin kurulu yaşam düzenleri ve benimsedikleri hayat tarzıdır. Bu durum hayatlarının bir sistemi haline geldiği için bu tezde bu şekilde ele alınmaktadır.

Bu tez çalışmasında Melih Cevdet Anday'ın *Aylaklar* adlı romanında modernleşen ve değişen toplum düzenine bireylerin uyum sağlayamama süreçlerinin nasıl işlendiği ortaya konulmuştur. Yapılan incelemelerde yazarın, kadın-erkek ilişkileri, aile ve sistem üzerinden bu konuyu hangi boyutta ele aldığı ve bunları okuyucuya anlatım teknikleri ve özellikleri üzerinden nasıl aktardığı incelenecektir

1.MODERNLEŞMENİN BİREYLERİN YAŞAMINA YANSIMASI

1.1. DEĞİŞEN TOPLUM DÜZENİNE UYUM SAĞLAYAMAMADA KADIN-ERKEK İLİŞKİLERİNİN ETKİSİ

Romanda, Şükrü Paşa Konağı sakinlerini aylaklığa sevk eden ve değişen toplum düzenine uyum sağlayamamalarına neden olan etkenlerden biri roman karakterlerinin ikili ilişkileridir. Roman boyunca, özellikle kadın figürlerin erkeklerle kurduğu ilişkiler ve iletişim sonucunda karakterler yalnızlaşmış, kendilerine bir destek bulamamış hale gelmişlerdir. Romanda kadın ve erkek ilişkileri üzerinden aynı zamanda dönemdeki kadın sorunu da ele alınmıştır. İkili ilişkilerdeki kadın-erkek farkları ve daimi olarak ilişkilerin çıkmaza sürüklenmesi bireylerin roman boyunca birbirlerinden destek bulamadıklarının ve bu durumda da değişen toplum düzenine karşı uyum sağlayamamalarının bir göstergesidir. “Her şeyini, karısını da paylaşıyor onunla.” (Anday,(2022), s.22) Yazar, Mürşide karakterlerinin diyaloglarıyla kadının dönem içinde ‘paylaşılacak obje’ gibi gözüktüğünü okuyucuya aktarmıştır. Kadın karakterler romanda erkek karakterler tarafından ikili ilişkilerinde değersizleştirilmiş ve bu durum ikili ilişkilerini de etkileyerek zarar vermiştir.

Romanda içinde bulunduğu dönemden dolayı vurgulanan kadın-erkek eşitsizliği ve toplumun kadına bakış açısı, ilişkilerin çıkmaza sürüklenmesine ve kadın figürlerin kendini içe kapayarak aylaklaşmasına sebep olmuştur. “Çirkin bir kızdı koynundaki... Ama oda karanlıktı ve gencin bu düşünceleri, az önce atlattığı karabasanın son kırıntıları imiş gibi çarçabuk uçtu gitti. Koynunda bir kadın bularak birdenbire uyanmanın verdiği sevinci hiçbir düşünce azaltamazdı artık.” (s.46) Mürşide, annesinin kuzeniyle yani bir akrabasıyla ilişki yaşar, ikili

ilişkilerdeki bu çarpıklık romanda iç monolog ve geriye dönüş tekniğiyle sunulmuştur . İlişki yaşadığı erkek figürün iç monologlarıyla Mürşide karakterinin bir kadın olarak erkeğin gözünde ne kadar değersiz olduğu ve sadece geceyi geçirmek için Mürşide’yi adeta bir ‘obje’ gibi kullandığı okuyucuya aktarılır.

Kadın figürlerin bu ilişkilerde yaşadıkları üzerine çevrelerinden destek bulamamaları da onları çevrelerinden kopuklaşmaya ve bunları içlerine atmaya itmiştir. Bu durum, kadının toplumda bu düzene karşı ne kadar yalnız ve tek başına olduğunu hatta kadınların kadınlardan bile destek bulamadığını anlatmaktadır. İkili ilişkilerde erkekler tarafından bastırılan kadınlar, sosyal yaşantılarında da bu bastırılma durumunu gösterirler. Erkek egemen toplumda laf olmasın diye hemcinslerinin tarafını bile tutmamaktadırlar. “Durumu sadece Leman Hanım fark etti ve kimseye duyurmadan işi yoluna koydu, çocuğu aldırdı. Mürşide’ye de hiçbir şey sormadı.” (s.48) Mürşide’nin annesi Leman Hanım, Mürşide’nin kuzeninden hamile kaldığını fark ettiğinde kimse fark etmeden ve Mürşide’ye kendi isteğini bile sormadan çocuğunu aldırıştır. Bu durum aslında kadınların toplumda ne kadar zor şartlarda yaşadığının bir göstergesidir. Mürşide’nin yaşadığı bu olay saklanması gereken bir durum gibi gösterilirken beraber olduğu erkek karaktere hiçbir şey söylenmemiş hatta onun bu durumdan haberi bile olmamıştır. Mürşide’yi terk eden erkek karakter, bu durumu hiçbir zaman bilmemiş ancak Mürşide, gittikçe içine kapanmış ve kendini içkiye vermiştir. İçkiyi artırışı, onu iyice aylaklığa sürüklemiş ve toplum düzenine uyum sağlayamayan bir “aylak” konumuna getirmiştir. Mürşide’nin aylak duruma düşmesinin sebebi kadınların toplumda ikinci sınıf muamele görmeleridir. Bu durumda toplumda yalnızlaşan Mürşide, yaşadıklarında asıl suçlu olan erkekleri değil hemcinsleri kadınları suçlamıştır. “Orospu olduğu için almıyorlar evlerine. Sen kapı dışarı edersen randevuevine giderler. Muhakkak randevuevine giderler. Belki Nesime Hanım’la bir ev açarlar, işletirler. İkisi de orospu çünkü.” (s.219) Mürşide karakterinin yeğeni Muammer’le olan diyalogunda Mürşide’nin yeğenine karşı yeğenin karısı ve karısını aldattığı

kadın karaktere “orospu” damgası vururken, erkek olan yeğeninde suç bulmadığı görülmektedir. Bu diyalog, toplumun bu çarpık anlayışının yansımasıdır. Topluma karşı erkek egemen düzende yalnız kalan kadın, aynı durumda olan yanında olmak yerine erkeklerin tarafını seçmeyi tercih etmiştir. Bu durum toplumdaki değişen ve dönüşen düzene karşı ikili ilişkilerde kadınları yalnızlaştırmıştır. Bu da kadınların topluma uyum sağlayamamalarında etkili olmuştur.

Kadın figürlerin kendilerini erkek karakterlere karşı savunmak zorunda kalmaları, ancak yapamayacaklarını ve onlara karşı bir şansları olmadıklarını düşünmeleri de roman boyunca vurgulanan bir kadın-erkek ilişkisi sorunudur. Kadınlar, karşılarında birer “erkek” oldukları için kendilerini onlara karşı savunamayacak halde görmektedirler, bu durumda da erkeklerin her dediklerine uyararak ve onay vererek kendilerini toplumda var etmeye çalışmaktadırlar. Bu durum da kendilerinden ne kadar ödün verdiklerinin bir göstergesidir. Bu ödün verme hali toplum içinde kendi benliklerini kaybetmelerine ve topluma uyum sağlayamamaya ve ayakta kalamama haline yol açmaktadır. “Genç kadın bir kapana girmiş gibiydi. Şükrü’nün karşısında işe yarar hiçbir silahı yoktu. Kendini daha güçlü olarak savunacak bir durumda değildi. Onu kovamaz, ondan kimseye şikayet edemezdi.” (s. 145) Yazar, Tanrısal bakış açısı anlatımı kullanarak okuyucunun Nesime’nin hislerini ve düşüncelerini anlamasını amaçlamıştır. Nesime karakteri, Şükrü tarafından istenmediği bir ilişkiye zorlanmakta ancak buna karşı sesini çıkaramamaktadır. Kendini güçsüz ve Şükrü’ye karşı savunmasız görmesi dönem içinde yine kadınların toplumdaki rolünden kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda onu kimseye şikayet edemeyeceğini düşünmesi de yine toplumun erkek egemen olduğunun ve erkekleri koruyacağını bir vurgusudur. “Biliyordu ki, kimse ona hak vermeyecek, başına gelenleri kendisinin davet ettiğini düşünenecekti herkes, Şükrü’nün öğretmenlik görevini kötüye kullandığını düşünmezler, genç dulun lise bitirmeleri bahane ederek bir delikanlıyı kendi odasına çektiğini söylerlerdi.” (s.145) Nesime’nin iç konuşmaları aracılığıyla okuyucuya

toplumun kadın-erkek ilişkilerini nasıl gördüğü aktarılmaktadır. Toplum, suçu daima kadına atmaya meyilli ve erkekler üzerinde suç bulmamaktadır. Bu bakış açısı ve toplumun bu hali de kadın-erkek ilişkilerini etkileyen ve kadını bu ilişkilerde hor görerek toplumdaki uzaklaştıran, topluma uyum sağlamalarını zorlaştıran bir etkidir. Kadın- erkek ilişkilerindeki bu dengesizlik durumu romanda, yazar tarafından okuyucuya her karakterin hikayesi üzerinden ayrı ayrı geriye dönüş tekniği kullanılarak sunulmuş ve her kadın karakterin bu sorunları ortak olarak ikili ilişkilerinde yaşadığı aktarılmıştır.

Aldatmaya dayanan çarpık yapıdaki ilişkiler romanda olay örgüsünün yapısını belirlemiştir. Karşılıklı güvene dayanmayan sağlıklı ilişkilerde karakterler hep birbirlerini aldatır. Ancak erkek karakterlerin kadınları aldatması normal karşılanırken kadın karakterler tarafında bu durum kabul edilememiştir.

“Ne sahtekarlık oysa,, Açık olamıyorlar, cesurca davranmıyorlar. İnsanlar birbirlerini aldatma ihtiyacındadırlar. Bunu ben de yapıyorum, daha ne yapacağım!” (s. 201) Romanın ikinci bölümü Muammer karakterinin günlüğünden birinci kişi anlatıcıyla okuyucuya sunulmakta ve Muammer karakterinin özellikle karısıyla ilişkileri gösterilmektedir. Muammer, insanların birbirini aldatmasının bir ihtiyaç olduğunu düşünmektedir ancak bu düşüncesi sadece erkekler için geçerlidir. Muammer kendisi aldattığında yaşadığını savunurken karısının böyle bir şey yaptığını düşünmek bile istemez hatta elinde kanıt olmadığı halde karısının da onu aldattığını düşünür ve karısı aksini iddia etse bile onu evden kovar. Bu durum, ilişkilerinde sağlıklı bir güven duygusu olmadığının göstergesidir. Sözde özgürlük oyunu erkektekenden yana kullanılmıştır. Bu durum kadın- erkek arasındaki çifte standartın bir vurgusudur.

1.2. DEĞİŞEN TOPLUM DÜZENİNE UYUM SAĞLAYAMAMADA AİLENİN

ETKİSİ

Aile, toplumu yansıtan en küçük yapı birimidir ve değişen ve gelişen toplum yapısıyla beraber ailenin de değişimi kaçınılmazdır.¹ Ailedeki düzen ve ailenin yapısı da ailede yetişen insanların karakterini ve yaşam tarzını etkiler. Ailenin gelenek ve görenekleri aile içindeki bireylerin de gelişimini, karakterini ve düşüncelerini etkiler. Romanda Şükrü Paşa Konağı'nda yaşayan aile sakinlerinin değişen toplum düzenine uyum sağlayamamasında aile rolünün önemi vurgulanmıştır. Babasından kalma konakta yaşayan Leman Hanım, babasından gördüğü ve içinde büyüdüğü Osmanlı tarzı yaşam stilini, değişen düzene rağmen konaktaki ailesine empoze etmeye çalışmaktadır. Bu çaba, çoğunlukla baskı ve otoriter bir yapı üzerinden ele alındığı için roman figürleri üzerinde başarılı olamamıştır. “Zaman karşı koyan bir o vardı. Dünyanın değişmesine şaşırıyor, gitgide daha çok yalnız kaldığını anlıyor, fakat bir uçurumdan yuvarlanmak üzere olanların otlara, çalılara tutunmak istemeleri gibi, çevresinde yardımcıları aramaktan bir türlü vazgeçemiyordu.” (s.59) Okuyucunun Leman Hanım'ın düşüncelerini daha rahat anlaması için tanrısal bakış açısıyla sunulan ve düşünceleri benzetmeler aracılığıyla aktaran bu cümlelerde Leman Hanım'ın ne kadar geçmişe bağlı kaldığı ve değişen toplum düzenine ayak uydurmak istemediği anlatılmaktadır. Eski kurulu düzenini devam ettirmek için yanına aradığı “yardımcılar” da bu bağlamda ailesi, özellikle de çocukları ve torunları, yani bu eski düzene göre yetiştirebileceği kişiler anlamında kullanılmıştır. “Muammer'in doğuşu bu bakımdan ona yeni bir umut getirmişti.” (s.59) Geriye dönüş tekniğiyle Leman Hanım'ın torunu Muammer'in doğuşu okuyucuya aktarılmış ve bunun Leman Hanım açısından önemi vurgulanmıştır.

Leman Hanım, Muammer'i kendi istekleri doğrultusunda yetiştirebileceği bir nesne gibi görmüş ve Muammer'in istek ve düşüncelerini önemsememiştir. Muammer karakteri, Leman Hanım'ın istekleri doğrultusunda yetiştirilmesi sonucunda kimliğinden özgürleşememiş

kendine ve topluma yabancılaşmıştır. Kendisi de toplum düzenine uyum sağlamayan ve sağlamayı reddeden Leman Hanım, torunun da uyum sağlayamamasında önemli bir etken olarak rol almıştır. “Lise öğrenimi için Saint Joseph’e verilen Muammer, ilk önce anneannesinden nefret etti ve bu zamanla onu isyana kadar götürdü. Anneannesinin dediklerinin tam tersini yapmakta sanki inat ediyordu.” (s. 62) Leman Hanım’ın Muammer üzerindeki baskı düzeni ve kendi isteklerine göre Muammer’in hayatını şekillendirmesi, Muammer’in lise dönemindeki duygu ve düşünceleri okuyucuya sunularak aktarılmıştır. Bu baskı ve otorite durumunun çocuk üzerinde bir isyankarlığa sebep olduğu ve hayattan zevk almasının engellendiği görülmektedir. Muammer’in eğitiminin “kendince” mükemmel olmasına çabalayan Leman Hanım, Muammer’i düşünmemiş ve onu mutsuz, isyankar bir genç olmaya itmiştir. Bu olay, ailedeki figürlerin aslında kendilerine göre doğru olanı yaparken çocukları ne kadar umursamadıklarının ancak bu olayların çocuklar üzerinde sarsıcı etkilerinin olduğunun bir göstergesidir. “Muammer içkinin son sınıfındayken içkiye alıştı. Boğaziçi’ndeki tüm meyhaneleri sıra sıra dolaşıyordu. Çoğu akşam, onu bahçe kapısının önüne yığılmış olarak buluyorlardı.” (s.64) Muammer’in isyanının ve Leman Hanım’ın onun üzerindeki etkisinin “aylaklığa” nasıl ulaştığı anlatılmaktadır. Akışı sağlamak için ardı ardına sıralanan eylem cümleleri ile olayların sırayla ve üst üste gerçekleşmesi okuyucuya aktarılmıştır. Aile baskısının bireyleri yok edişi Muammer karakteri üzerinden aktarılmıştır. Leman Hanım da bu baskının odak karakteri olmuştur. Otoriter ve baskıcı rejime karşı halkı temsil eden Muammer, bu baskıya karşı boyun eğmeyerek isyan etmiş ancak sonunda zararı yine kendine olmuştur. Bu bağlamda aile, toplumu yansıtan en temel ve en küçük yapı birimidir ve ailedeki her bir olay bireylerin toplumla olan ilişkilerini ve dinamiklerini etkilemektedir. Bu durumda Muammer’in toplum içine uyum sağlama çabası yok olmuş ve kendini eve kapatan bir karaktere dönüşmüştür. “Avukat oldun ama avukatlıktan nefret ettiğini söyleyerek eve kapandın. Seni gören bir atılım hazırlanıyor sanır. Oysa sen gözlerini kapıyorsun, bir şey görmek istemiyorsun,

bir peygamber edası ile susuyorsun. Senin için her şey olağandır bu dünyada, her iş olacağına varır...” (s.19) Muammer’in arkadaşı Şükrü’nün Muammer’e ve tüm Şükrü Paşa Konağı’na karşı olan diyaloglarında Muammer’in kendini kapattığı ve hayatın akışına katılmadığı görülmektedir. Bu durum Muammer’in çocukluğundan ailesi, özellikle anneanesi Leman Hanım tarafından baskılanması sonucu ortaya çıkmıştır. Küçükken de kendi hayatına dair hiçbir karar alamayan ve kendini içkiye veren Muammer, büyüdüğünde de hayattan zevk alamamış ve hiçbir şeye karışmama kararı almıştır. Avukat olmasına rağmen çalışmaması ve sadece evde durması da anneannesine karşı geliştirdiği isyanın bir parçasıdır. Küçükken daha farklı şekillerde isyan eden Muammer, büyüdükçe kendini hayattan ve insanlardan soyutlamış, hiçbir konuda fikrini beyan etmeyen bir hale bürünmüştür. Bu durum, çocukluğundan dolayı ortaya çıkmış ve anneannesinin hiç istemediği, yaratmak istediği kişiden zıt bir hale bürünmüştür. Bu da anneannesine karşı olan isyanının bir göstergesi olarak okuyucuya aktarılmıştır. Anneanesi Leman Hanım’ın Muammer’e küçüklüğünden olan tutumu, Muammer’in gençliği ve yetişkinliği dahil tüm hayatını etkilemiş ve onu toplumdan soyutlanmaya itmiştir. Bu isyan ve toplumdan soyutlanma hali ise Muammer karakteri için aylaklığın başlangıcı olmuştur.

Leman Hanım ve eşi Davut Bey, kızları Mürşide’yi de çocukluğundan itibaren kendilerince terbiye etmeye çalışmışlardır. Mürşide’nin Leman Hanım ve Davut Bey tarafından mükemmel ve kendi isteklerine göre yetiştirilme isteği de Mürşide üzerinde baskı yaratmış ve Mürşide isyankar ve mutsuz bir kadına dönüşmüştür. “Ama çocuk bu örnek terbiye içinde iyi ruhlu olacağı yerde, hırçın, huysuz ve arsız bir kız oluyordu günden güne.” (s. 37) Davut Bey, kızı Mürşide’yi kendi doğrularına göre terbiye edip eğitim anlayışına göre kemanlar, resim dersleri, şiirler ve dil dersleri aldırması, soylu bir biçimde yetiştirmesiye çalışmış ancak bu talepler Mürşide’nin kendi isteği olmadığı için asilik, hırçınlık ve isyankarlıkla sonuçlanmıştır. Bu durum, ebeveyn tarafından kendi doğrularına göre çocuğa uygun olarak görülen bir durumun çocuk üzerindeki etkilerinin öyle olmayabileceğini göstermektedir. Çocuklar,

büyüme dönemlerinde aileleri tarafından manipüle edilmeye ve onların doğrularına göre büyümeye zorlanırsa çocuğun istemediği bu eğitim anlayışı duygu durumlarını ve bakış açılarını etkileyerek onları kendilerine bile yabancılaştırabilmektedir. Mürşide'nin hırçınlaşmaya başladığını fark eden Leman Hanım Mürşide'nin eğitimine el atarak onu kendi gelenek ve göreneklerine, kendi geçmişini tanıtarak ve anlatarak büyütme kararı vermiştir. Leman Hanım'ın Davut Bey'e göre daha sert ve daha baskıcı otoriter hali, Mürşide'nin Leman Hanım'a karşı daha uysal ve dediklerini uygulayan bir tavır takınmasına sebep olmuştur. Ancak bu durum, Mürşide'nin kendi karakterinden ve benliğinden vazgeçmesi ve sadece annesinin istekleri doğrultusunda yaşamasına sebep olmuş, Mürşide kendi kimliğini kaybetmiştir. Tüm aile geçmişini ve tarihini öğrenen Mürşide, annesinin gözüne girmek için sadece buna uğraş vermiş, aynı dönemde ailesi tarafından yaşadıkları ve destek görmeyişleriyle beraber konağa kapanmış ve kendini iyice içkiye vermiştir. Bu durumda içine kapanan Mürşide'nin var oluşu bir tek annesinin anlattığı aile geçmişine bağlıdır ve annesinin gözüne girebilmek için kendini tamamen annesine ve onun ideallerine adanmıştır. Mürşide'nin annesine olan bu tutumu ve kendini bununla var etme çabası içinde kendini topluma kapaması, konağa kapanması ve kendini içkiye vermesi ailenin birey üzerindeki etkisinin temel bir göstergesidir. Leman Hanım'ın baskıları ve idealleri, Mürşide'yi şu an olduğu konuma getirmiş ancak aynı zamanda kendi benliğini ondan alarak yerini annesinin istek ve ideallerine bırakmıştır. Bu olay da onun değişen toplum düzenine ayak uyduramamasındaki temel etkenlerden biri haline gelmiştir.

1.3.DEĞİŞEN TOPLUM DÜZENİNE UYUM SAĞLAYAMAMADA SİSTEMİN ETKİSİ

Bireylerin topluma uyum sağlama yönündeki bir etken de kendi düzen ve sistemlerinin etkisidir. Kendi kurulu sisteminden ayrılabilen insan değişen topluma da uyum sağlayabilmektedir ancak kendi sisteminden kopamayan insanlarla toplum arasında bir

uyumsuzluk sorunu görülmektedir. Romanda bu uyumsuzluk, Şükrü Paşa Konağı sakinlerinin, mirasyedi yaşam tarzlarından vazgeçememeleri sebebiyle değişen toplum düzenine uyum sağlayamamaları üzerinden verilmiştir. Şükrü Paşa'dan kalma konakta oturan konak sakinleri para derdi olmayan, Şükrü Paşa'dan kalma miraslarla idare ettikleri bir hayat sürmektedirler. Konak da sürdürdükleri bu refah içindeki hayatın en büyük sembolüdür. “Şükrü Paşa konağı eskidikçe içindeki yaşantı da sönüyordu.” (s.69) Şükrü Paşa Konağı roman boyunca aileyi temsil etmiş ve ailenin parçalanma hikayesine hizmet etmiştir. Bu bağlamda konak, aileyi bir arada tutan geçmiş değerleri ve mirasyedi yaşam tarzını simgelemektedir. Konağın yıkılmasıyla beraber konak sakinleri parasız kalarak sokağa atılmışlardır. Bu durum zaten sorunlu olan ilişkilerin daha da gerilmesine ve en sonunda tüm ailenin dağılmasına yol açmıştır. Konak hepsini bir arada tutan bir bütün olarak ve Şükrü Paşa'nın en büyük mirası olarak temsil edilmiştir. Hayatlarını konağa kapanarak yaşayan, bir iş gücü arayışında olmayan ve paranın nasıl kazanıldığını sorgulamayan konak sakinleri konağın ellerinden alınmasıyla beraber hepsiyle aynı anda yüzleşmiş ve dağılmaları kaçınılmaz olmuştur. Hazıra konmuş ve mirasyedi bir hayat tarzını benimseyen konak sakinleri bu alışagelmış düzenlerinden kurtulamadıkları için toplumla bağlarını koparmış, gerçeklerden uzak ve kopuk bir düzende hayatlarını devam ettirmişlerdir. Bu düzen onların topluma uyum sağlayamamalarının bir sebebi olmuştur. Kendi bildikleri ve alıştıkları bu kapalı sistemden dışarı çıkamayan konak sakinleri, topluma karşı bir fanusun içinde yaşayarak alıştıkları düzen ve sistem yıkıldığında onlarla beraber yıkılmaya mahkum olmuşlardır.

Mirasyedi bir hayat tarzı üzerinden yaşamlarını şekillendiren konak sakinleri, hayatlarında hiç çalışma ihtiyacı hissetmemişlerdir. “ ‘... Kendine gel sen,’ dedi, ‘küstahlık, terbiyesizlik istemiyorum bu evde. Ben çalışıp da sizin gibi dejenereleri mi besleyeceğim? Hayır efendim, yağma yok, beleşçilik yok.’” (s.217) Hayatları boyunca çalışmadan Şükrü Paşa Konağı'nda refah hayatı süren Şükrü karakterinin çalışma hakkındaki düşünceleri okuyucuya

yazar tarafından ironik bir şekilde Şükrü'nün diyaloglarıyla aktarılmıştır. Çalışmamayı tembellik olarak gören ve tüm konak sakinlerinin çalışması gerektiğini söyleyen Şükrü, konu kendisine geldiğinde bu durumu “beleşçilik” olarak adlandırmıştır ancak bunca zaman Şükrü Paşa Konağı'nda çalışmadan yaşayan da yine kendisidir. Bu durum Şükrü'nün yaşadığı hayata göre kendini nasıl şekillendirdiğini ve olaylar istemediği bir noktaya ulaşıp zor durumda kaldığında savunma mekanizmasını açarak olayları alıştığı hayatına göre nasıl yorumladığını göstermektedir. Yazarın Şükrü Bey karakteri için kullandığı öfkeli, kaba dil seçimi de yaşananların Şükrü Bey'i gerdiğini göstermek amacıyla seçilmiştir. Çalışmayı sevmeyen ve çalışmak için konfor alanından ayrılmak istemeyen konak sakinleri, ekonomik çöküntü yaşasalar da bir işe girip para kazanamamış, hayattan çok kopuk oldukları için hiçbiri bu adımı atamamıştır. Bunun yerine herkes ailede başkasının çalışması gerektiğini savunmuş, yaşanan gerginlikler ailenin dağılmasının başlangıcı olmuştur. Bu, alışılmış yaşam tarzının ve kendi fanuslarından çıkamamalarının hem bireysel ilişkilere olan etkisi hem de toplum düzenine karşı yalnız ve bilgisiz kalmanın bir etkisidir. Şükrü Paşa Konağı sakinleri, bunca yıl konaktan dışarı çıkıp hayatın gerçekleriyle yüzleşme gereği görmemiş ve evde aylak bir hayat sürmeyi tercih etmişlerdir. Bu durumda içinde buldukları aylaklık, karakterlerin topluma bakış açısını da etkilemiş ve toplum düzeninden iyice uzaklaşmaya itmiştir.

Hem topluma hem de yaşadıkları sisteme karşı bilgisiz ve bilinçsiz konak sakinlerinin aksine Leman Hanım konağın masraflarını karşılamak ve parasal anlamda rahat edebilmek için çabalamaktadır. Ancak onun aldığı aile göreneği evin büyüğünün ve ev sahibinin ev sorunlarını başkalarına yansıtmamasıdır. Leman Hanım tüm bunlarla tek başına mücadele mücadele etmek zorunda kalır. Eşi dahil kimsenin bütün bu paranın nereden geldiğini sorgulamaz ya da konağın nasıl ayakta kaldığını sormaz. “ ‘Hadi konağın nasıl döndüğünü bilmiyor, sen ona bunu öğretmemişsin. Ama hala zenginlik hikayeleri, yabancı memleketlerdeki mallar... Bıktım artık bu palavralardan anneanne...’ ” (s.192) Muammer'in

anneannesi Leman Hanım'a karşı olan diyaloglarında dedesi Davut Bey'in ne kadar her şeyden habersiz olduğu ve bir düş aleminde yaşadığı anlatılmaktadır. Konağın nasıl döndüğünü ve paranın nasıl eve girdiğini bilmeyen Davut Bey daimi olarak bir hayal aleminin içinde, olmayacak şeylerin planını yaparak, hayalini kurarak yaşamaktadır. Var olan refahı kaybetmeme isteği, onu kendi planları ve kendi hariç kimseyi düşünmemeye itmiş ve bu durum da onu gerçeklikten uzaklaştırmıştır. Romandaki karakterlerin tümü, içinde buldukları refah ve zenginlik algısına kapılmış ve gerçeği görmeyi reddetmişlerdir. Konağın parasal sorunlarıyla ilgilenen ve ne kadar borç içinde olduğunu bilen Leman Hanım bile konak ellerinden alındığında bir inkar çabasına girişmiş ve gerçekleri reddetme çabası içine girmiştir. Roman karakterlerinin gerçeklikten bu kadar uzak ve kopuk olmalarının temel sebebi değişen düzene ayak uyduramamalarıdır. Kendi düzenleri çökmüş olmasına rağmen emek harcamadan refahlarının devam etmesini hayal etmişlerdir. Hayaller onların toplumla bağlantılarını kesmiş, emek harcayarak refahlarını bozmak istemeyip kolayı seçmeleri onları aylıklığa itmiştir. Bu aylıklık durumu değişen toplum düzenine uyum sağlayamamanın temel göstergesi olmuştur. Roman, bir olay örgüsü üzerine değil daha çok geriye dönüş teknikleriyle bir durum anlatımı olarak okuyucuya aktarılmış ve mekan hep Şükrü Paşa Konağı olmuştur. Şükrü Paşa Konağı'nın romanda bu kadar tekrar edilmesi ve vurgulanmasının temel sebebi de konağın karakterler üzerindeki yıkıcı etkisi ve karakterlerin, ailenin bütünlüğünü ve kurulu sistemini temsil etmesidir. Bu sistem, karakterlerin topluma uyum sağlayamamalarında ve aylıklığında temel etken olduğu için Şükrü Paşa Konağı da romanda bu bağlamda kullanılmış ve romanda merkeze oturmuş olaylar da Konağı sembol olarak kullanarak, onun üzerinden okuyucuya aktarılmıştır.

SONUC

Melih Cevdet Anday'ın *Aylaklar* romanı değişen ve modernleşen toplum düzenine çeşitli etmenler nedeniyle uyum sağlayamayan bireyleri ele alır. Tezde bireylerin bu düzene uyum sağlayamamalarına neden olan etkiler bir ana başlık “Modernleşmenin Bireylerin Yaşamasına Yansıması” ve üç alt başlık altında değerlendirilmiştir: Kadın-Erkek İlişkilerin Değişen Toplum Düzenine Uyum Sağlayamamada Etkisi, Değişen Toplum Düzenine Uyum Sağlayamamada Ailenin Etkisi ve Değişen Toplum Düzenine Uyum Sağlayamamada Sistemin Etkisi. Yazar, kurmaca gerçeklik içerisinde Osmanlı dönemi sonrası değişen toplumu ve buna uyum sağlayamayan bireyleri okuyucuya aktarmıştır. . Değişen sistemlerin ve düzenlerin insanları ne kadar etkileyebileceği ve bu durumun hangi sonuçları doğurabileceğini göstermek açısından önemli bir eser kaleme almıştır. Roman, ele aldığı mirasyedi bir hayat yaşayan karakterlerin çöküşleri üzerinden okuyucuya toplumsal bir mesaj iletmiştir. Yapıttaki temel izleklerden biri olan değişen toplum düzeni ve bireylerin bu düzene uyum sağlayamaması aynı zamanda dönemin toplumunu da yansıtan önemli bir sorundur. Roman karakterleri, aile, ikili ilişkiler ve sistemin yarattığı uyum sağlayamama durumuna karşı içe kapanma ve aylaklaşma süreçlerinden geçmişlerdir. Bu süreçlerin temelinde yatan bu sorunlarla beraber bireyler kendilerini toplumdan soyutlamış ve topluma uyum sağlayamayan bir konuma gelmişlerdir. Dönemin toplumunu daha iyi anlamaya yardımcı olan romanda, günümüz ele alınmamasına rağmen günümüze yansımış evrensel sorunlar da kendine yer edinmiştir. Toplum düzenine uyum sağlayamama ve kendine o düzende yer bulamama “modernleşme” çağındaki günümüz toplumunda da bir sorun haline gelmiştir. Roman, geçmişini anlatmasına karşın günümüz ve hatta gelecek için de zamansız bir izleği ele almıştır. Bu tez çalışmasında da temel olarak ele alınan konu, romandaki karakterlerin değişen toplum düzeni içinde yaşadıkları sorunlar ve bu sorunlarla uyum sağlayamamalarına sebep olan temel etkenlerdir.

Sonuç olarak Melih Cevdet Anday'ın *Aylaklar* adlı romanında modernleşen sistemin bireylerin yaşamında yarattığı etkiler ele alınmış ve bu durumun bireyler üzerindeki sarsıcı etkileri görölmüştür. Aile, sistem ve ikili ilişkilerin etkisiyle toplumdan kopan bireylerin uyum sağlayamama sorunların ve bu sorunların yazar tarafından işlenme şekli bu tez çalışmasında ele alınmış ve okuyucuya aktarılmıştır.

KAYNAKÇA

- ⁱ Güneş, N. (n.d.). *Aile; Yapısı ve Önemi - İstanbul Aile Vakfı*.
<https://istanbulailevakfi.org/makale/aile-yapisi-ve-onemi>
- Dere, A. G. M. (2015). AYLAKLAR ROMANINDA AİLE VE EV. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 0(38). <https://doi.org/10.17133/tubar.69134>
- Anday, M. C. (2022) *Aylaklar*, Everest Yayınları.